

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ Е. Лузік

« ___ » _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма «Практична психологія»

Тема: «Гендерні особливості мотивації навчальної діяльності у юнацькому віці»

Виконавець: студентка групи 426 Копинець Аліна Михайлівна

Керівник: доктор психологічних наук, професор Семиченко Валентина
Анатоліївна

Нормоконтролер: _____ Бородінова Л.Ю.

КИЇВ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра педагогіки та психології професійної освіти
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 053 «Психологія»
ОПП «Практична психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Е. Лузік

« » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання дипломної роботи

Копинець Аліни Михайлівни

1. Тема дипломної роботи «Гендерні особливості мотивації навчальної діяльності у юнацькому віці» затверджена наказом ректора від «26» березня 2021 р. № 483/ст.

2. Термін виконання роботи: з 22.02.2021 до 01.06.2021 р.

3. Вихідні дані до роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до першого та другого розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків загальним обсягом 63 сторінки, з них обсяг основного тексту 51 сторінки, список використаних джерел нараховує 36 позицій.

4. Зміст пояснювальної записки: Вступ; Розділ 1. Теоретичний аналіз проблеми визначення гендерних особливостей розвитку пізнавальної мотивації в юнацькому віці; Висновки до першого розділу; Розділ 2. Експериментальне дослідження гендерних особливостей мотивації навчальної діяльності юнаків; Висновки до другого розділу; Висновки; Список використаних джерел та літератури; Додатки.

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного матеріалу): таблиця.

Календарний план-графік

№ з/п.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Опрацювання та реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження	22.02.2021	
2.	Формулювання мети, завдання досліджень. Складання попереднього плану роботи. Узгодження з керівником	01.03.2021	
3.	Написання основної частини. Перше читання керівника	01.04.2021	
4.	Написання вступу, висновків. Уточнення плану дипломної роботи	01.05.2021	
5.	Оформлення роботи. Подання керівникові	10.05.2021	
6.	Попередній захист дипломної роботи	18.05.2021	
7.	Опрацювання зауважень і виправлення недоліків	30.05.2021	
8.	Подання остаточного варіанта на кафедру для перевірки на академічну доброчесність	31.05.2021	
9.	Рецензування дипломної роботи	02.06.2021	
10.	Захист дипломної роботи	17.06.2021	

Дата видачі завдання: «22» лютого 2021 р.

Керівник дипломної роботи _____ Семиченко В. А.
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Копинець А.М.
(підпис випускника) (П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Гендерні особливості мотивації навчальної діяльності у юнацькому віці»: 63 сторінок, 36 використаних джерел та літератури, 9 додатків.

Об'єкт дослідження – розвиток мотивації навчальної діяльності в юнацькому віці.

Предмет дослідження гендерні особливості мотивації навчальної діяльності юнаків.

Метою дослідження виявлення гендерних особливостей у мотивації навчальної діяльності у юнацькому віці.

У дипломній роботі розкрито поняття навчальна мотивація, особливості мотивації навчальної діяльності у юнацькому віці, охарактеризовано окремі компоненти мотивації та навчальну діяльність у юнацькому віці. Описано розробку психокорекційної програми для збільшення мотивації юнаків.

Практичне значення дослідження полягає в розробці корекційно-мотиваційної програми з психокорекції мотивації навчальної діяльності юнаків. Результати дослідження можуть бути використані викладачами ВНЗ під час побудови діагностико-корекційних заходів по збільшенню мотивації у юнаків.

МОТИВАЦІЯ, НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЮНАЦЬКИЙ ВІК, ГЕНДЕР, РОЗВИТОК, ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ, ОСОБЛИВОСТІ, ДІЯЛЬНІСТЬ, ІДЕНТИФІКАЦІЯ, ОСОБИСТІСТЬ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	10
1.1. Проблема мотивації навчальної діяльності в педагогіці та психології.....	10
1.2. Особливості розвитку мотиваційної сфери особистості в юнацькому віці.....	15
1.3. Гендер як чинник особистісного розвитку.....	17
Висновки до першого розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮНАКІВ.....	23
2.1. Процесуально-змістовний аспект експерименту.....	23
2.2. Результати емпіричного дослідження гендерних особливостей мотивації навчальної діяльності юнаків.....	28
2.3. Практичні рекомендації щодо підвищення навчальної мотивації юнаків з врахуванням гендерного фактору.....	34
Висновки до другого розділу.....	49
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема мотивації навчальної діяльності на сьогоднішній день є актуальною у вітчизняній і зарубіжній психології. Позитивне формування навчальної мотивації юнаків набуває особливого значення. В організації сучасного навчального процесу велику роль відіграє мотивація студентів. Мотиваційними процесами в навчанні студентів можна і потрібно керувати: створювати умови для розвитку внутрішніх мотивів, стимулювати студентів. Необхідно відзначити, що саме байдуже і негативне ставлення до навчання може стати причиною зниженої або дуже низької успішності або неуспішності юнака.

Проблема мотивації і мотивів поведінки і діяльності - одна із стержневих у психології. Тож не дивно, що ця проблема з давніх пір займає думки вчених, їй присвячено достатню кількість публікацій: І. А. Васильєва та М. Ш. Магомед-Емінова, І. А. Джідарьяна, Б. І. Додонова, В. А. Іваннікова, Є. П. Ільїна, Д. А. Кикнадзе, Л. П. Кічатінова, В. І. Ковальова, Є. П. Крінчік, В. С. Магун, С. Г. Москвичьов, Л. І. Петражицкого, П. В. Симонова, А. А. Файзуллаєва, Ш. Н. Чхартішвілі.

Поняття «гендер» акцентує соціально-психологічну сутність явищ в поведінці людини, походження яких пов'язане зі статевою приналежністю індивіда. І.С.Клеціна підкреслює, що стать індивіда біологічно детермінована, а гендер є культурно та соціально заданим. На думку І.С. Кона, психологічна стать це «почуття і усвідомлення своєї статевої приналежності, в світлі якої індивід розрізняє критерії «мужності» і «жіночності», оцінює себе за цими критеріями, претендує на відповідну діяльність і соціальний статус».

Облік гендерних особливостей при аналізі мотиваційної сфери юнаків представляється найважливішим принципом для вдосконалення освітнього процесу навчання. Проблема вікової особливості мотивації неодноразово висвітлювалася в працях вітчизняних вчених (В.Г.Асеев, В.К.Вілюнас, А.Н.Леонтьев, В.С.Мерлін, А.

А. Реан, П. М. Якобсон та ін.) І зарубіжних дослідників (Х. Хекхаузен, Д.Маклелланд, Д.Аткінсон, А. Маслоу, Т.Елерс і ін.).

У період навчання у ВНЗ у юнаків відбувається формування більш зрілої мотиваційної сфери, проявляються такі мотиви, як навчально-пізнавальні, професійні, мотиви самореалізації та інші. У юнаків формується якісно інше ставлення до навчання як до основи майбутньої професійної діяльності, що набуває особистісний сенс.

Таким чином, особливості мотивації обумовлені не лише віком або місцем навчання, а і гендерними особливостями. . Тому дана тема є актуальною і потребує подальшого, уважного вивчення.

Об'єкт дослідження – розвиток мотивації навчальної діяльності в юнацькому віці.

Предмет дослідження гендерні особливості мотивації навчальної діяльності юнаків.

Метою дослідження виявлення гендерних особливостей у мотивації навчальної діяльності у юнацькому віці.

Завдання дослідження:

- Здійснити теоретичний аналіз проблеми гендерних особливостей мотивації навчальної діяльності в юнацькому віці;
- Визначити методичну базу і організацію емпіричного дослідження;
- Здійснити емпіричне дослідження по виявленню гендерних особливостей мотивації навчальної діяльності в юнаків;
- Розробити методичні рекомендації щодо впровадження результатів дослідження в практику.

Для реалізації поставлених завдань було застосовано такі **методи дослідження:**

- *теоретичні:* аналіз, класифікація, систематизація, порівняння й узагальнення теоретичних та експериментальних даних з проблеми дослідження;

▪ *емпіричні*: дослідження, що включало наступний комплекс психодіагностичних методик:

- методика «Сандри Бем (опитувальник BSRI)»

- методика «Діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач» Т. Елерса

- Методика «Спрямованість на набуття знань» (Є.П. Ільїн, Н.А. Курдюкова)

- «Методика для діагностики навчальної мотивації студентів» А. А. Реан і В.А. Якунін;

▪ *методи статистично-математичної обробки даних*: виявлення ступеня відмінності змін за допомогою критерію Спірмена.

Практична значущість дипломної роботи полягає у тому, що матеріали можуть використовуватися педагогами при організації процесу навчання, педагогами і психологами – при профорієнтаційній роботі, психологами – при необхідності корекції мотиваційної сфери і в цілому особистісного розвитку юнаків.

Структура дипломної роботи: Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних літератури, що налічує 36, додатків на 52 - 63 сторінках. Основний зміст роботи викладений на 51 сторінках і містить 1 таблицю. Загальний обсяг роботи – 63 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ У ЮНАЦЬКОМУ ВІСІ

1.1. Проблема мотивації навчальної діяльності в педагогіці та психології

Поняттям «мотивація» в психології це процес, в результаті якого певна діяльність набуває для людини особистісний смисл, створює стійкість його інтересів до неї і перетворює зовнішні дані цілі його діяльності у внутрішні потреби особистості. Мотивація діяльності являє собою складну систему збудників, що включає потреби, інтереси, ідеали, прагнення, установки, емоції, норми, цінності і т.д.

Мотивація – це сукупність психологічних утворень і процесів, які спонукають поведінку, направляють її на життєво важливі умови і предмети, визначають упередженість, вибірковість і цілеспрямованість психічного віддзеркалення, завдяки чому воно може бути регулювальником активності.

Навчальна мотивація визначається як приватний вид мотивації навчально-пізнавальної діяльності. У структурі навчальної мотивації психологи виділяють інтерес до навчання, пізнавальні потреби і потреби в досягненнях, ставлення учня до навчання, до викладачів, до мети навчання. Встановлено, що навчальна мотивація залежить від рівня розумового розвитку учня, моральної, емоційної і вольової сфер особистості, методів навчання, використання різних стимулів і особистості викладача.

Мотиваційний компонент процесу навчання безпосередньо пов'язаний з особистістю учня. Він характеризується його ставленням до навчання, інтересом до досліджуваної спеціальності, навчальних предметів, прагненням оволодіти знаннями і вміннями.

Слід відзначити виняткову важливість мотиваційного компонента в навчальному процесі. Причина полягає в тому, що засвоєння знань і освоєння способів діяльності носять суто особистісний характер. Неможливо вчити людину чому-небудь, якщо він того не бажає. І навпаки, якщо у людини є бажання, інтерес до досліджуваної науки, прагнення оволодіти знаннями і вміннями (мотиви навчання), то він, навіть всупереч перешкодам, самостійно буде отримувати необхідну освіту.

На жаль, в даний час у багатьох студентів немає усвідомленого прагнення до оволодіння знаннями і вміннями. Провідними мотивами їх пізнавальної активності виступають необхідність складання заліків та іспитів, страх бути відрахованим за неуспішність і бажання отримати документ про освіту. Таке ставлення сформувалося, ймовірно, через невисокий престиж освіти в нашій країні, наявності формалізму в навчальному процесі, незадовільних умов навчальної праці, авторитарних методів керівництва студентським колективом і інших причин.

Мотивація - це широке коло явищ, які спонукають людину до діяльності. Ельконін Д. Б. і Давидов В. В. визначали навчальну діяльність як основний вид діяльності студентів, спрямованих на засвоєння за допомогою діалогів (полілогом) і дискусій теоретичних знань і пов'язаних з ними умінь і навичок в таких сферах суспільної свідомості, як наука, мистецтво, моральність, право і релігія[2].

І.В. Дубровіна зазначає, що інтерес до навчання, розвиток інтелекту у юнаків тісно пов'язаний з процесом самовдосконалення - прагненням підвищити свій культурний рівень, бажанням стати цікавою, "багатозначною" людиною.

А. Н. Леонтьев пише, що основна структура особистості являє собою відносно стійку конфігурацію головних, всередині себе ієрархізованих, мотиваційних ліній. П. М. Якобсон, справедливо зазначає, що аж ніяк не все те, що характеризує особистість, позначається на її мотиваційній сфері. Є. П. Ільїн додає, що не всякі особливості процесу мотивації перетворюються в властивості особистості. І. Г. Олпорт також пише, що не всі мотиви є рисами: деякі з цих рис мають мотиваційне значення, а інші більш інструментальне значення. До перших відносяться такі особливості особистості, як: рівень домагань, прагнення до досягнення успіху або уникнення невдачі, мотив афіліації, тривожність. Ці

мотиваційні властивості особистості впливають не тільки на процес прийняття рішення, але і на процес поведінки.

У психолого-педагогічних дослідженнях проблеми мотивації навчально-пізнавальної діяльності приділяється значна увага (Л. І. Божович, О. М. Леонт'єв, А. К. Маркова та ін.). У результаті досліджень встановлено, що розвитку пізнавального інтересу в учнів сприяють такі умови:

- високий вихідний рівень розумового розвитку учня;
- максимальна опора на активну розумову діяльність учнів; ситуація вирішення проблемних питань і завдань, активного пошуку і здогадок, роздуми, аналіз різних суджень і т. д. ;
- організація навчання на оптимальному рівні розвитку учнів (правильно організоване навчання завжди повинно випереджати розвиток учнів, служити джерелом нового в розвитку);
- емоційна атмосфера навчання, позитивний емоційний тонус учнів (сприятливий психологічний клімат, створений викладачем на занятті, підвищує настрій учнів, сприяє розвитку їх пізнавального інтересу);
- сприятливе спілкування в навчальному процесі (спілкування учнів один з одним і з викладачами створює різноманітну гаму відносин, опосередкований вплив яких на інтерес дуже велике).

Серед ефективних способів формування інтересу до навчання слід зазначити:

- розуміння студентами особистої і громадської значущості освіти, значення знань і професії в умовах ринкової економіки, конкуренції і т. д.;
- розкриття значення досліджуваного предмета в розвитку особистості учнів;
- підбір цікавих прикладів, завдань;
- створення проблемних ситуацій; систематична організація самостійної роботи учнів;

- організація колективних форм навчальної діяльності.

За допомогою визначення мотивації до навчання дослідники прагнуть пояснити причину початку, продовження або завершення навчальної діяльності. На емпіричному рівні доводиться зв'язок навчальної мотивації зі стратегіями, використовуваними учням під час навчання, а також з їх академічними досягненнями [Fortier et al., 1995; Busato et al., 2000; Reeve et al., 2012; Zimmerman et al., 1992].

Теорії драйву (Drivetheory)

С. Грахам і Б. Вайнер виділяють два основні тренди в розвитку наукового підходу до дослідження мотивації: перехід від загальних теорій, що прагнуть охопити всі аспекти поведінки, до спеціальних (Грахам і Вайнер називають їх міні-теоріями), що вивчають конкретні аспекти мотивації; перехід від механістичного визначення мотивації, при якому головну роль в поведінці особистості відіграє зовнішнє середовище, яка виступає стимулом і підкріпленням діяльності, до когнітивного, що виділяє в якості головних детермінант поведінки сприйняття особистістю дійсності, його оцінку можливостей і корисності діяльності [Graham, Weiner, 1996].

Серед основних теорій драйву, які належать механістичному підходу, найбільшу поширеність отримала теорія драйву К. Л. Холла, К. Спенс (drivetheory) і теорія поля К. Левіна (Lewin's field theory). В рамках теорій драйву індивід діє тільки для задоволення своїх потреб, тому потреба виступає стимулом поведінки. При досягненні певного рівня задоволення потреби індивід приходить в стан рівноваги, яке означає відсутність діяльності [Graham, Weiner, 1996]. Відповідно за допомогою зовнішнього стимулу, який активує потреби, передбачається виведення особистості з пасивного стану в активне. За допомогою винагороди учень може бути налаштований на активну навчальну діяльність, отримання обіцяного (в якості винагороди можуть виступати високі оцінки, високий рівень стипендії, інші можливості для студента). При цьому він буде діяти в згоді зі своєю звичкою (по

теорії Холла) або сприймається психологічною дистанцією від наміченої мети (по теорії Левіна).

Теорії «очікування- цінність» (Expectancy- Value theory)

На зміну теоріям драйву при вивченні навчальної мотивації приходять теорії «Очікування- цінність», які запозичили від них ідею зовнішніх стимулів, запропонувавши типи зовнішньої мотивації, і ідею потреб, більше сконцентрувавшись на психологічних потребах (потреби в самовизначенні, самоствердженні і т.д.). Серед теорій «очікування- цінність», сформованих в рамках когнітивного підходу, найбільшої популярності набули теорія мотивації досягнення Дж. В. Аткинсона (Atkinson's theory of achievement motivation), соціального навчання Дж. Роттера (Rotter's social learning theory), теорія атрибуції Ф. Хейдер, Х. Келлі і Б. Вайнера (Attribution theory), а також теорія самоефективності А. Бандури і Д Шинку (Self-efficacy theory), теорія самооцінки М. В. Ковінгтона (Self-worth theory), теорія досягнення цільових орієнтацій Е. Еліота, К. Еймса, М. Мейера, Дж. Ніколса (Achievement Goal orientation theory) і теорія самодетермінації Е.Л. Деси і Р.М. Райана (Self-Determination theory).

1.2. Особливості розвитку мотиваційної сфери особистості в юнацькому віці

Студентський вік, в якому перебувають досліджувані, тобто мої одногрупники - це пора досягнень, стрімкого накопичення знань, умінь, становлення моральності, набуття нової соціальної позиції. В цей же час, юнацький вік характеризується втратою дитячого світовідчуття і настає пора сумнівів у власних силах, можливостях, твердження власного «Я» в суспільстві, і взаємин з оточенням. На цьому ґрунті ставлення до колективу змінюється в порівнянні зі шкільними роками, спостерігається вибірковість в міжособистісному спілкуванні, критичність по відношенню до колективу. Активність і процес затвердження свого «Я» серед

однolitків ускладнюється тим, що він здійснюється на основі однотипних професійних інтересів, на що вказує Ю. А. Самарін.

Таким чином, знання психологічних особливостей студентського віку на сучасному етапі стає дуже важливим і необхідним явищем в психології вищої школи. Становлення особистості студента відбувається в академічній групі, яка знаходиться на певному етапі свого розвитку. Характер розвитку особистості значною мірою обумовлений рівнем розвитку групи, в яку особистість включена і в якій вона інтегрована. В академічних групах, які досягли в своєму розвитку рівня колективу, існують сприятливі умови для формування у студентів позитивних якостей особистості, необхідних сучасним фахівцям.

Студентський період життя людини припадає переважно на період юності або ранньої дорослості, який характеризується оволодінням цілим спектром різноманітних соціальних ролей дорослої людини. Головними сферами життєдіяльності студента є професійне навчання, особистісний ріст і самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, моральне і етичне самовдосконалення.

Координація рухів за всіма показниками наближається до дорослої людини. Б. Г. Ананьєв розглядав студентський вік як окрему онтогенетичну стадію соціалізації індивіда. Він дає таке визначення студентського віку: «Виховання фахівця, громадського діяча і громадянина, формування професійної майстерності - все це становить особливий і найважливіший для становлення особистості період життя, позначений як студентський вік».

У дітей чотирьох років починає сильно виражатися пізнавальний інтерес. У дошкільному віці з'являється інтерес до побутових і трудових операцій дорослих, до малювання, ліплення, співу, танців та музики. Інтереси дошкільника безпосередні, нестійкі, визначаються конкретною ситуацією. У юнаків пізнавальні інтереси диференціюються ще більше, їх цікавлять окремі науки і навчальні предмети. З'являється інтерес до питань моралі, світогляду, психології людей. У студентів пізнавальна діяльність стає засобом професійного становлення, крім суто

пізнавальних мотивів, містить у собі мотиви професійні, соціальні, формальні, мотиви життєвої перспективи.

1.3. Гендер як чинник особистісного розвитку

Особливості мотивації обумовлені не лише віком або місцем навчання, а і гендерними особливостями. Розмежування понять «стать» і «гендер» історично належить психологу Р. Стіллер, який вперше заговорив про гендерну ідентичність як про щось відмінне від власне поняття статі. Термін «стать» описує біологічну відмінність між людьми, які визначаються генетичними особливостями будови клітин, анатомо-фізіологічними характеристиками і дітородними функціями. Термін «гендер» вказує на соціальний статус і соціально-психологічні характеристики особистості, які пов'язані з сексуальністю, але виникають у взаємодії з іншими людьми. Тобто гендер – це свого роду соціальна стать.

Бути в суспільстві чоловіком чи жінкою означає не просто мати ті чи інші анатомічні особливості - це означає виконувати ті чи інші запропоновані нам гендерні ролі. Гендер створюється (конструюється) суспільством як соціальна модель жінок і чоловіків, що визначає їхнє положення і роль в суспільстві і його інститутах (сім'ї, політичній культурі, економіці, культурі та освіті та ін.).

У процесі розвитку особистості періодично змінюються домінуючі потреби, ідеали, цінності та інші мотиватори, що змінюють її загальну спрямованість. У різні вікові періоди в поясненні підстав вчинків провідну роль відіграють різні мотиви.

Так, Е. Е. Маккобі та С. Н. Жаклін наголошують на тому, що саме соціальні експектації суспільства на основі соціально-культурної матриці відіграють провідну роль у формуванні психічної статі та гендерних ролей. Дослідники визначають усталені форми розуміння особистісних якостей, що визначають поведінку чоловіків та жінок через гендерні або статево-рольові стереотипи, в основу яких покладають уявлення про маскуліність та фемінінність. Про першооснову чоловічого та

жіночого початків (аніма та анімус), які втілюються через статеву ідентичність як архетип колективного несвідомого та становлять мотиваційну основу життєдіяльності людини, писав ще К. Г. Юнг.

В окремих дослідженнях маскулінність та фемінінність, з одного боку, розглядаються як феномени, що виражаються в уявленнях, установках, стереотипах, що в процесі соціалізації формують саму гендерну ідентичність, а з іншого – реалізуються у формі індивідуальної гендерної ідентичності – маскулінної, фемінінної, андрогінної. Тому ми підтримуємо позицію Л. М. Долгих про те, що прояви гендерної ідентичності оформляються у гендерні ролі як сукупність норм, стандартів, очікуваних взірців поведінки людини залежно від її біологічної статі, яку людина реалізовує, здійснює у моделі своєї поведінки, стильових особливостях діяльності тощо.

Мотиваційну сферу як підструктуру особистості (по В. І. Ковалеву) становлять не стільки актуальні потреби і мотиви, скільки стійкі латентні мотиваційні освіти (спрямованість особистості, інтереси, мотиваційні установки, бажання).

Мотивація і властивості особистості тісно взаємопов'язані: властивості особистості впливають на особливості мотивації, а особливість мотивації, закріпившись, стає властивістю особистості. П. М. Якобсон ставить питання про міру виявлення особистості в мотиваційній сфері.

Спираючись на роботи українських та зарубіжних дослідників, зазначимо, що гендерні ролі, з одного боку, декларовані зовнішніми чинниками та соціальним оточенням, а з іншого - вони в процесі становлення особистості інтеріоризуються в процесі набуття власного життєвого досвіду. Зокрема культивування гендерних ролей через формування статево-рольових стереотипів відбувається ще за навчання у початковій школі. Як показали дослідження О. В. Попової, простежується гендерна асиметрія у зображенні головних та другорядних персонажів у рисунках до завдань у шкільних підручниках. Так, більшість дійових осіб в малюнках - хлопчики, до того ж їм приписані риси активних, сміливих діячів, а дівчатам – пасивних, які очікують на допомогу та підтримку. Це обумовлює формування в

останніх, з одного боку, обмеженого поля стереотипних моделей поведінки, у тому числі і професійної, а з іншого - нижчий соціальний статус і відповідно нижчі життєві домагання.

Незважаючи на те, що є багато досліджень стосовно і мотивації людської діяльності, і особливостей розвитку мотивації в юнацькому віці, і відносно особливостей мотивації навчання у процесі професійної підготовки, аспект того: а) що особистісний розвиток, і в тому числі мотивація навчання розрізняється у представників різної статі; б) що дуже важливо з'ясувати, що ж більше впливає на ці відмінності: біологічна стать чи гендерні особливості.

У юнацькому віці відзначається філософська спрямованість мислення, яка обумовлена розвитком формально-логічних операцій і емоційними особливостями. Юнакам, а в особливості хлопцям більш властиво абстрактне мислення, дівчатам - конкретне. Тому дівчата зазвичай краще вирішують конкретні завдання, ніж абстрактні, їх пізнавальні інтереси менш визначені і диференційовані, хоча при цьому вони, як правило, навчаються краще за юнаків. Художньо-гуманітарні інтереси у дівчат в більшості випадків переважають над природньо-науковими.

Особливості гендерної ідентичності юнаків і дівчат на різних етапах юнацького віку.

Відзначено, що характеристики гендерної ідентичності юнаків і дівчат практично однакові, що свідчить про тенденцію до згладжування гендерних відмінностей на даному віковому етапі. Вперше встановлено, що тип психологічної статі не має значного впливу на процес гендерної ідентифікації.

Процес гендерної ідентифікації у дівчат більш динамічний, ніж у юнаків; протягом юнацького віку механізми соціально-психологічної адаптації юнаків і дівчат набувають все більше гендерну диференційованість, тоді як емоційна складова соціально-психологічного благополуччя (відношення до себе і соціального оточення) має виражену тенденцію до згладжування гендерних відмінностей.

Багато в цьому віці схильні перебільшувати свої здібності, знання, розумові можливості. У юнацькому віці збільшується обсяг уваги, а також здатність тривало зберігати його інтенсивність і перемикатися з одного предмета на інший. Але увага

стає більш виборчою і залежною від спрямованості інтересів. Розвиваються творчі здібності. Тому в даному віці хлопці та дівчата не просто засвоюють інформацію, але і створюють щось нове.

Деякі риси є як би «безстатевими», універсальними, а деякі риси традиційно пов'язуються з типовою чоловічим або типовою жіночою психологією. Деякі типові чоловічі або жіночі риси мають свої еволюційно-генетичні і фізіологічні підстави, передумови. Наприклад, рівень агресивності і домінантності (що розглядаються як типово-чоловічі риси), як виявилось, корелює з рівнем концентрації у індивідів чоловічих статевих гормонів - андрогенів. Інші риси формуються в процесі соціалізації, виховання і розвитку особистості. Не випадково ж існують соціальні стереотипи маскулінності і фемінності. Хоча справа переважно йде все-таки так, що придбання тих чи інших типово чоловічі чи типово жіночих психологічних рис відбувається в результаті спільного впливу обох груп факторів - біологічного і соціального порядку. У цьому контексті психологічна стать радикально відрізняється від статі біологічного.

Висновки до першого розділу

У процесі аналізу наукових досліджень проблеми теоретичного аналізу щодо вивчення особливостей мотиваційної сфери юнаків за гендерної приналежністю було висвітлено сутність, засади і особливості розвитку гендерних розрізень на становлення мотивації юнаків у вітчизняній та зарубіжній психології. Відповідно до цього:

1. Проблема мотивації і мотивів поведінки і діяльності - одна із стержневих у психології. Мотиваційними процесами в навчанні студентів можна і потрібно керувати: створювати умови для розвитку внутрішніх мотивів, стимулювати студентів. Необхідно відзначити, що саме байдуже і негативне ставлення до

навчання може стати причиною зниженої або дуже низької успішності або не успішності юнака.

Ельконін Д. Б. і Давидов В. В. визначали навчальну діяльність як основний вид діяльності студентів, спрямованих на засвоєння за допомогою діалогів (полілогом) і дискусій теоретичних знань і пов'язаних з ними умінь і навичок в таких сферах суспільної свідомості, як наука, мистецтво, моральність, право і релігія. Проблема вікової особливості мотивації неодноразово висвітлювалася в працях вітчизняних вчених (В. Г. Асеев, В. К. Вілюнас, А. Н. Леонтьев, В. С. Мерлін, А. А. Реан, П. М. Якобсон та ін.) і зарубіжних дослідників (Х. Хекхаузен, Д. Маклелланд, Д. Аткинсон, А. Маслоу, Т. Елерс і ін.).

2. У юнаків пізнавальні інтереси диференціюються, їх цікавлять окремі науки і навчальні предмети. З'являється інтерес до питань моралі, світогляду, психології людей. У студентів пізнавальна діяльність стає засобом професійного становлення, крім суто пізнавальних мотивів, містить у собі мотиви професійні, соціальні, формальні, мотиви життєвої перспективи.

3. У процесі розвитку особистості періодично змінюються домінуючі потреби, ідеали, цінності та інші мотиватори, що змінюють її загальну спрямованість. У різні вікові періоди в поясненні підстав вчинків провідну роль відіграють різні мотиви.

4. Важливість визначення гендерних особливостей мотивації навчальної діяльності як проблеми, що, з одного боку, поки що недостатньо досліджена, а з іншого має величезне значення для практики.

5. Поняття гендеру складніше ніж просто біологічна стать, тому треба при проведенні відповідних досліджень враховувати не тільки біологічний, а і соціальний аспект.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮНАКІВ

2.1. Процесуально-змістовний аспект експерименту

На основі теоретичного огляду науково-психологічної літератури, стосовно нашої проблематики, можна сказати, що між мотиваційна сфера юнаків обумовлюється гендерною приналежністю, проте, слід також зазначити, що в юнацькому віці виникає усвідомлення навчальної діяльності, так як воно є одним з найбільш важливих і вирішальних чинників, які зумовлюють розвиток і формування особистості .

Проблема вивчення гендерних особливостей мотивації навчальної діяльності юнаків викликає необхідність проведення експериментального дослідження передбачало вирішення таких завдань:

1. визначення діагностичного інструментарію;
2. проведення експериментального дослідження;
3. аналіз та інтерпретація отриманих результатів та підтвердження статистичної значущості;
4. розробка практичних рекомендацій щодо підвищення навчальної мотивації юнаків з врахуванням гендерного фактору.

Для визначення гендерного рівня юнаків, досліджуваним було надано опитувальник для встановлення індивідуальних гендерних характеристик- методика «Сандри Бем (опитувальник BSRI)», що дозволили виявити ступінь вираженості маскуліних, фемінінних і андрогінних характеристик студентів. Опитувальник С. Бем пропонує 60 якостей, на які треба відповісти «так» або «ні», респонденту пропонується вибрати ті якості, які він вважає, що вони йому притаманні.

Інтерпритація результатів відбувається за допомогою підрахуванням балів за певні питання по критеріям «маскулінність, фемінінність». За кожний збіг відповіді з ключем нараховується один бал. Потім визначаються показники фемінінності (F) і маскулінності (M) відповідно до таких формулами. $F = (\text{сума балів по фемінінності})$; $20 M = (\text{сума балів по маскулінності})$: 20

Основний індекс IS визначається як:

$$IS = (F-M) * 2,322$$

Якщо величина індексу IS укладена в межах від -1 до +1, то роблять висновок про андрогінності.

Якщо індекс IS менше -1, то робиться висновок про маскулінності.

А якщо індекс IS більше +1 - про фемінінності.

При цьому, в разі коли IS менше -2,025 говорять про яскраво вираженою маскулінності.

А якщо IS більше +2,025 - кажуть про яскраво вираженою фемінінності.

Для аналізу рівнів успішності та уникнення невдач -«Методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач» Т. Елерса, які у вирішальній мірі визначають характер взаємозалежності діяльній активності і мотивації досягнення юнаків. Методика складається з 30 закритих питань, відповідь на яких «так» або «ні». Ключ до методики визначається підрахуванням балів по конкретним питанням. Підраховується загальна сума балів. *Інтерпретація методики мотивації до успіху (норми тесту Елерса):* Чим більша сума балів, тим вище рівень мотивації до досягнення успіху. Від 1 до 10 балів - низька мотивація до успіху; від 11 до 16 балів - середній рівень мотивації; від 17 до 20 балів - помірно високий рівень мотивації; більше 21 бала - дуже високий рівень мотивації до успіху. Методика успіху - при діагностиці особистості на виявлення мотивації до успіху Елерс виходив з положення: особистість, у якої переважає мотивація до успіху, вважає за краще середній або низький рівень ризику. Їй властиво уникати високого

ризика. Існує, як мінімум, три принципових мотиваційних вектора, які у вирішальній мірі визначають характер взаємозалежності діяльній активності і мотивації досягнення: індивідуальні суб'єктивні уявлення про ймовірність особистісного успіху і складності, що стоїть перед індивідом завдання; ступінь значущості для суб'єкта цього завдання і, в зв'язку з цим, сила прагнення підтримати і підвищити самооцінку; схильність даної конкретної особистості до адекватного приписування собі самій, іншим людям і обставинам відповідальності за успіх і невдачу.

Методика «Спрямованість на набуття знань»(Є.П. Ільїн, Н.А. Курдюкова)Методика спрямована на вивчення мотивів навчання. *Інструкція* пропонується ряд тверджень-запитань із варіантами відповідей. Із двох варіантів потрібно вибрати один, який найбільше тобі відповідає. *Обробка та аналіз результатів.* За кожну відповідь, яка співпадає з ключем нараховується 1 бал. Про мотивацію на набуття знань свідчать відповіді

- «А» на запитання 1 - 6; 8 – 11;
- «Б» на запитання 7 і 12.

«Методика для діагностики навчальної мотивації студентів» розроблена на основі опитувальника А. А. Реан і В.А. Якунін (Ільїн Є. П., 2000., с.434).

Оцініть за 5-бальною системою наведені мотиви навчальної діяльності за значимістю для Вас: 1 бал відповідає мінімальній значущості мотиву, 5 балів - максимальної.

Обробка та інтерпретація результатів тесту

- Шкала 1. Комунікативні мотиви: 7, 10, 14, 32.
- Шкала 2. Мотиви уникнення: 6, 12, 13, 15, 19.
- Шкала 3. Мотиви престижу: 8, 9, 29, 30, 34.
- Шкала 4. Професійні мотиви: 1, 2, 3, 4, 5, 26.
- Шкала 5. мотиви творчої самореалізації: 27, 28.

- Шкала 6. Учбово-пізнавальні мотиви: 17, 18, 20, 21, 22, 23 , 24.
- Шкала 7. Соціальні мотиви: 11, 16, 25, 31, 33.

При обробці результатів тестування необхідно підрахувати середній показник за кожною шкалою опитувальника.

Стосовно проведення самої діагностики, слід зазначити, що опитування юнаків мало певну послідовність. Тобто, під час проведення експерименту ми не мали змоги зустрітися особисто, тому наше дослідження проходило он-лайн. Учасників було 24 осіб (12 дівчат та 12 хлопців), вік яких складав від 18 до 24 років. Досліджувані були моїми однокласниками також студенти інших навчальних університетів зі спеціальністю: психологи, юристи, економісти та готельно-ресторанна справа. З метою усвідомленості юнаками значущості проведення даного дослідження, нами було проведено бесіду з кожним із досліджуваних, під час якої було висвітлено феномен мотивації у їх життєдіяльності, виокремлено її появу та результати в професійному та особистісному житті юнаків. Дана форма роботи дала можливість сформулювати установку зосередженості на власні думки в рамках дослідження. Дослідження проводилось під час занять.

Так, відповідно до логіки проведення нашого дослідження, розпочати експеримент ми вирішили з методики Сандри Бем для діагностики психологічної статі і визначення ступеню андрогінності, маскулітності і фемінності особистості. У ході виконання завдань надавалися додаткові пояснення тим особам, котрі цього потребували. На роботу з даною методикою було витрачено ту кількість часу, котра необхідна для її завершення, тобто часових обмежень встановлено не було.

Наступною ланкою діагностики була методика «Діагностика особистості на мотивацію до уникнення невдач» Т. Елерса (вивчення мотивації досягнення успіху). Виконання завдання проводиться із наданням додаткових пояснень правил роботи із даною методикою. Під час проведення даної методики ніхто з респондентів не був обмежений в часі, тобто кожен виконував завдання стільки часу, скільки було необхідно.

Потім була методика «Спрямованість на набуття знань». Під час даної методики також ніхто з досліджуваних не був обмежений в часі.

І заключною ланкою діагностики була методика «Діагностика навчальної мотивації студентів». Час, якої також був не обмежений.

Після того, як учасники закінчили роботу над останньою методикою ми подякували учасникам за участь у нашому дослідженні, зібрали бланки з відповідями для подальшої обробки та інтерпретації отриманих результатів, на основі яких в подальшому буде розроблено практичні рекомендації щодо підвищення рівня мотивації та успішності юнаків.

2.2. Результати емпіричного дослідження гендерних особливостей мотивації навчальної діяльності юнаків

Результати проведення емпіричного дослідження, засвідчує той факт, що за допомогою «Вивчення мускулінності – фемінності» С. Бем, який спрямований на визначення психологічної статі і визначення ступеню андрогінності, мускулінності та фемінності особистості, було виявлено, що з усієї кількості респондентів

- у досліджуваних 12 чоловіків переважав андрогінний тип 91,6 %, фемінних наявно 0 %, мускулінних 8,3 %.

- у досліджуваних 12 жінок переважав андрогінний тип 75 %, потім фемінних 25 % та мускулінних 0 %.

Кількісні показники дають можливість констатувати той факт, що у більше досліджуваних домінуючим є андрогінний тип. Це говорить про те, що у них проявляється висока самоповага, рівень впевненості в собі, самоприйняття, рівень самоповаги (в цілому) та власної зовнішності (фізичне Я).

Частина досліджуваних, а саме *жінки* мають фемінний тип до нього відносяться такі риси, як поступливість, м'якість, чутливість, ніжність, здатність до співчуття, співпереживання та ін. Соціальні стереотипи фемінності менше

стосуються сторін особистості і успішності ділової кар'єри, але при цьому приділяють значну увагу емоційним аспектам. Найменша частина досліджуваних має мускулінний тип(чоловіки). Цьому типу характерні такі риси, як незалежність, наполегливість, домінантність, агресивність, схильність до ризику, самостійність, впевненість у собі та ін.

Аналіз результатів проведення констатувального експерименту, засвідчує той факт, що за допомогою «Методики діагностики мотивації до уникнення невдач» Т. Елерса, який спрямований на вивчення мотивації до уникнення невдач, було виявлено, що:

у респондентів чоловіки було виявлено такі результати на мотивацію:

- низька – 16,6 % (Н)
- середня – 58,3 % (С)
- висока – 25 % (В)
- надто висока - 0 % (НВ)

у респондентів жінок виявлено такі результати на мотивацію:

- низька - 0 % (Н)
- середня – 8,3 % (С)
- висока – 75 % (В)
- надто висока – 16,6 % (НВ)

Кількісні показники дають можливість констатувати той факт, що у *чоловіків* більша частина досліджуваних має середній рівень мотивації до успіху. Це говорить про те, що дана категорія респондентів сильно орієнтована на успіх, а при сильній мотивації надії на успіх зазвичай скромніші, ніж при слабкій мотивації; ті, хто сильно мотивований на успіх і мають високу готовність до ризику, рідше потрапляють в нещасні випадки.

Ще частина досліджуваних мають високу мотивацію до успіху. Чим вище у них мотивація до успіху - досягненню мети, тим нижче готовність до ризику. Менша частина досліджуваних показала низьку мотивацію на успіх, це говорить про

те, що коли у людини є висока мотивація до уникнення невдач (орієнтація на захист), то це перешкоджає мотиву до успіху - досягненню мети.

Серед *жінок* більша частина досліджуваних має високий рівень мотивації до успіху. Люди, котрі бояться невдач (високий рівень захисту) надають переваги малому, або, навпаки, надто великому ризику, де невдача не загрожує престижу. Ще частина досліджених набрала надто високий рівень мотивації – це означає, що чим вище мотивація на успіх, тим нижче готовність до ризику. І найменше частина досліджуваних має середній рівень - це респонденти, які сильно орієнтовані на успіх.

Серед досліджуваних *чоловіків* не виявилось нікого з надто високою мотивацією. А серед *жінок* не виявилось нікого з низькою мотивацією.

Методика «Спрямованість на набуття знань». Методика спрямована на вивчення мотивів навчання. Аналіз результатів проведення констатувального експерименту, засвідчує той факт що: у респондентів чоловіки було виявлено такі результати на мотивацію:

- низька – 0 % (Н)
- середня – 58,3 % (С)
- висока – 41,6 % (В)

у респондентів жінки було виявлено такі результати на мотивацію:

- низька - 0 % (Н)
- середня – 41,6 % (С)
- висока – 58,3 % (В)

Як ми бачимо з результатів дослідження *чоловіки* проявляють середню мотивацію до навчання. *Жінки* проявляють високу мотивацію до навчання.

Чоловіки та жінки по різному сприймають навчання. Так як я проводила опитування серед своїх однокласників, крім цього були студенти інших навчальних університетів. Жінки були віком від 18-22 років, а чоловіки 21-24 років. Це і могло

вплинути на результати дослідження. Жінки вони більш юні і їхня мотивація є більш високою у порівнянні з чоловіками, які є старшими та більш досвідченими.

«Методика для діагностики навчальної мотивації студентів» - за даною методикою, що охарактеризувала мотиви навчання студентів ми отримали такі результати:

У чоловіків ми отримали такі бали по шкалам:

- комунікативна мотивація – 3,4
- мотивація уникнення – 2,36
- мотивація престижу – 2,73
- професійна мотивація – 3,9
- мотивація творчої самореалізації – 3,6
- учбово-пізнавальна мотивація – 3,25
- соціальна мотивація – 3,15

у жінок такі:

- комунікативна мотивація – 3,55
- мотивація уникнення – 2,23
- мотивація престижу – 2,03
- професійна мотивація – 4,18
- мотивація творчої самореалізації – 3,9
- учбово-пізнавальна мотивація – 3,36
- соціальна мотивація – 3,28

**Кількісні показники прояву критерію навчальної мотивації за методикою
«Методика для діагностики навчальної мотивації студентів»**

Шкали діагностики навчальної мотивації студентів	Чоловіки	Жінки
комунікативна мотивація	3,4	3,55
мотивація уникнення	2,36	2,23
мотивація престижу	2,73	2,03
професійна мотивація	3,9	4,18
мотивація творчої самореалізації	3,6	3,9
учбово-пізнавальна мотивація	3,25	3,36
соціальна мотивація	3,15	3,28

Як ми бачимо з результатів таблиці 2.2.1 у більшість чоловіків проявляється професійна мотивація, а найменш кількість в шкалі мотивація уникнення.

Результати жінок дещо відрізняються найбільше балів отримала шкала професійної мотивації, а найменш – шкала мотивація престижу.

З метою якісної інтерпретації отриманих результатів нами було проведено відмінність між мотивацією до уникнення невдач та спрямованістю набуття знань. Для цього ми застосовували критерій рангової кореляції Спірмена (додаток).

Так, в процесі проведення кореляційного аналізу даних було виявлено, такі показниками: коефіцієнт кореляції Спірмена (ρ) дорівнює 0.184. Зв'язок між досліджуваними ознаками - пряма, тіснота (сила) зв'язку за шкалою Чеддока – слабка Число ступенів свободи (f) становить 22. Критичне значення критерію

Спірмена при даному числі ступенів свободи становить 0.406.
 $\rho_{\text{набл}} < \rho_{\text{крит}}$, залежність ознак статистично не значима ($p > 0,05$).

В ході дослідження були отримані наступні результати:

Аналіз результатів емпіричного дослідження дозволяє констатувати, що на сучасному етапі нашого життя більшість хлопців та дівчат мають андрогінний гендерний тип. На сьогоднішній день у нас була така гіпотеза: гендер – впливає на навчальну мотивацію, але риси протилежного гендеру важко виявити, тому ми виходимо до відповідності фактору статі.

У результаті проведення відмінності між мотивацією до уникнення невдач та спрямованістю набуття знань - гіпотеза не підтвердилася.

У структурі мотивів навчальної діяльності студентів домінують професійні та мотиви творчої самореалізації. Мотивація уникнення в структурі мотивів навчальної діяльності випробовуваних обох груп виражені найменше.

У психології юнацький вік розглядається як період завершення, згортання процесів психічного розвитку і характеризується як найбільш відповідальний вік. Юність являє собою перехідну фазу від дозрівання до зрілості, є періодом інтенсивної соціалізації людини і особистісного розвитку.

Психологічний зміст юності пов'язано з розвитком самосвідомості, вирішення завдань професійного самовизначення і вступу у доросле життя. В юності формуються пізнавальні та професійні інтереси, потреба у праці, здатність будувати життєві плани, громадська активність, затверджується самостійність особистості, визначається вибір життєвого шляху.

Питання ціннісно-мотиваційної сфери осіб юнацького віку представляють інтерес як для вироблення оптимальних способів взаємодії оточуючих з підростаючим поколінням, так і для прогнозів напрямки розвитку суспільства, оскільки юність найбільш чутлива до всіх соціальних проблем. У цінностях і мотивах діяльності юнацтва відображаються і проблеми суспільства та шляхи його оздоровлення.

2.3. Практичні рекомендації щодо підвищення навчальної мотивації юнаків з врахуванням гендерного фактору

Після проведення нами експериментального дослідження можна сказати, що мотиваційна сфера у чоловіків має середній рівень мотивації до успіху. Частина з них боїться невдач, тому не намагаються ризикувати, тому так і залишаються без успіху. Щодо жінок, то їхні показники є високі, тому рекомендації ми надамо тільки чоловікам.

Зважаючи на результати проведеного дослідження, була розроблена корекційна програма щодо підвищення мотивації юнаків. Для її впровадження була сформована експериментальна група з 12 осіб, вибраних за результатами дослідження.

Мета: створення психолого-педагогічних умов розвитку мотивації навчальної діяльності студентів.

Відповідно до мети, виділено наступні **завдання** програми:

- сприяти усвідомленню студентами власних особистісних якостей і розвитку професійно важливих якостей;
- посилити внутрішню навчально-пізнавальну мотивацію;
- розвинути цілеспрямованість, що приводить до розуміння і прийняття сенсу навчальної діяльності;
- усвідомлення важливості навчання для власної особистості і майбутньої професійної діяльності.

Перелік методів і форм роботи , як будуть використовуватися під час занять:

Очікувані результати:підвищення навчальної мотивації, завдяки зростанню внутрішніх мотивів навчання: пізнавальних мотивів, збільшення цінності та значущості навчання, прагненню до самовдосконалення, посилення мотивів досягнення і отримання задоволення від захоплюючого процесу навчання.

Організація занять: програма розрахована на 3 заняття по 1 година і 50 хв. –1 година 30 хв. Заняття 2 рази на тиждень.

Кількість учнів у групі: 12 осіб.

Форма занять: групова.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Структура заняття	Обладнання	Тривалість
1.	- вступне слово, знайомство з групою;		5 хв.
	- знайомство учасників один з одним;		5 хв.
	- Вправа «Мое ім'я – мій характер»		10 хв.
	- Вправа «Я тебе розумію»		20-30 хв.
	- Вправа «За що мене сварять»		20-30 хв.
	- Вправа «Маленькому – захист».		10 хв.
2.	- привітання;		15-20хв.
	- розминка;		5 хв.
	- Мішок з моїми навчальними мотивами;		5 хв.
	- Свита паразитів;		10 хв.
	- Найбільш невмотивований студент;		20 хв.
	- Самовтілюване передбачення;		20 хв.
	- Апатія;		10 хв.

	- Дві групи;		10 хв.
	- Домашнє завдання «Виклик».		15 хв.
	- Вправа на зворотний зв'язок в групі.		5хв.
			10 хв.
3.	- привітання;		5 хв.
	- розминка;		10 хв.
	- Вправа на закріплення попереднього матеріалу;		5 хв.
	- Обговорення в групі, що таке успіх і невдача, що потрібно, щоб домогтися успіху;		5 хв.
			5 хв.
	- Скульптор і скульптура;		15 хв.
	- Стратегії досягнення успіху;		
	- Мій досвід;		20 хв.
	- Казка про успішного студента;		10 хв.
	- Пропуск;		10 хв.
	- Чарівна таблетка;		5 хв.
	- Вправа на зворотний зв'язок в групі. Стиснутий звіт.		10 хв.

ЗАНЯТТЯ №1

Заняття №1 «Здрастуй, це - Я»

Мета: створити сприятливі умови для роботи в групі. Розвинути здатність до децентрації. З'ясувати очікування і побоювання.

Знайомство з правилами роботи в групі і їх прийняття.

- Максимальну довіру один до одного. Перший крок - єдина форма звернення на «ти».
- Під час заняття говорити тільки про те, що хвилює саме зараз і обговорювати тільки те, що відбувається «тут» «зараз».
- Під час сеансу говорити тільки про те, що думаєте з приводу того, що відбувається.
- Все, що відбувається в групі ні в якому разі не виносити за її межі.
- Під час спілкування підкреслюють тільки позитивні якості людини, з яким працюють.
- Уважно слухати мовця, задавати питання тільки після того, як він закінчив говорити.

Знайомство учасників один з одним.

- Назвати своє ім'я
- Розповісти про себе, позитивні і негативні сторони
- Розповісти про те, що стало причиною надходження на дану спеціальність

Інформування про цілі і завдання комплексу заходів. «Хлопчики і дівчатка! Ми починаємо комплекс заходів, спрямованих на розвиток навчальної мотивації. «Мотивація - це весь комплекс факторів, спрямованих і спонукають поведінку людини» (Л.Якобсон, 1966). На цих заняттях ви будете вчитися і навчитися бачити мотиви вашої навчальної діяльності і управляти ними. Для чого? Щоб дуже хотілося вчитися, щоб досягати в навчанні високих результатів ».

1. Вправа «Моє ім'я - мій характер»

Подумайте про значення вашого імені. Чи подобається воно Вам, що воно виражає?

Учасники по черзі називають свої імена і розповідають про них.

Час проведення: 20-30 хвилин.

Інструкція: Запропонуйте гравцеві сидить праворуч від Вас, встати зі стільця і назвати як своє повне ім'я, так і ім'я, яким він хотів би називатися в групі. Потім виступаючий повинен повідомити що-небудь про своє ім'я. Він може, наприклад, спробувати відповісти на такі питання:

- Що означає моє прізвище?
- Звідки моя сім'я?
- Чи подобається мені моє ім'я?
- Чи знаю я, хто його для мене вибрав?
- Чи знаю я, що означає моє ім'я?
- Хотів би я, щоб мене називали іншим ім'ям?
- Хто ще в родині носив це ім'я?

Кожен учасник сам вирішує, що розповісти і як прокоментувати свою розповідь, проте виступає необхідно вкластися в 2 хвилини.

Закінчивши говорити, що виступає знову сідає на своє місце. Гра йде далі по колу проти годинникової стрілки. або

Завдання полягає в тому, щоб назвати риси свого характеру, що починається на кожну літеру свого імені. Протягом 2 хвилин назвіть риси характеру на літери вашого імені.

Визначити з групою правила проведення заходів програми.

Прийняття правил в групі. Куратор інформує учасників про те, що для плідної роботи в групі необхідно прийняти такі правила:

1. Конфіденційність всього, що відбувається. Все, що відбувається під час занять, ні в якому разі не розголошується і не обговорюється поза групою. Це допоможе учасникам бути щирими і відчувати себе вільно. Завдяки цьому правилу, учасники зможуть довіряти один одному і групі в цілому.

2. Активну участь. Не можна відсиджуватися і відмовчуватися.

3. Спілкування за принципом "тут і тепер". Під час заходів усі говорять тільки про те, що хвилює їх саме зараз, і обговорюють те, що відбувається з ними в групі.

4. Щирість у спілкуванні.

5. «Я-висловлювання». Ніякі слова і вирази типу "Більшість людей вважають, що ...", "Деякі з нас думають ..." замінюємо на "Я вважаю, що ...", "Я думаю ...". По-іншому кажучи, говоримо тільки від свого імені і тільки особисто комусь.

6. Повага до мовця. Говоримо тільки по одному. Коли хтось говорить, то ми його уважно слухаємо і не перебиваємо, даючи можливість висловитися. І лише після того, як він закінчить говорити, задаємо свої питання або висловлюємо свою точку зору.

7. Чи не оцінювати, хто говорить.

8. "Чи не спізнюватися!" Під час занять створюється деякий енергетичний простір, яке треба берегти. Спізнюються або даремно базикають учасники "розріджують" його.

Виділене в цих правилах записується. Даний лист висить на всіх заняттях.

2. Вправа «Я тебе розумію»

Інструкція: Закінчите наведені нижче приклади:

- Мені буває радісно, коли ...

- Я дуже сумую, коли ...
- Мені буває страшно, коли ...
- Я серджуся...
- Я дуже пишаюся ...

Після того, як студенти закінчать пропозиції, вони порівнюють їх один з одним.

Провести обговорення, в чому був збіг.

3. Вправа «За що мене сварять»

Кожен з учасників завершує наступні пропозиції:

- «Я себе лаю за те, що я ...»
- «Інші мене лають за те, що я ...»
- «У дитинстві мене лаяли за те, що я ...»

Після кожного кола відводиться небагато часу для обговорення:

- «Що ви відчули?»
- «Що, може бути, вас здивувало?»

4. Вправа «Маленькому - захист».

Інструкція: «Уявіть себе маленькою дитиною 5 або 6 років, загляньте глибоко в очі цій дитині. Постарайтеся побачити глибоку його тугу і зрозуміти що це - туга по любові. Простягніть руки і обійміть маленьку дитину, притисніть його до своїх грудей. Скажіть йому, як сильно Ви його любите. Скажіть, що ви захоплюєтеся його розумом, а якщо він робить помилки, то це нічого, все їх роблять. Пообіцяйте йому, що ви завжди прийдете йому на допомогу, якщо це необхідно. Тепер нехай побуде дитина маленьким, завбільшки з горошину. Покладіть його до себе в серце. Нехай він оселиться там в самому затишному куточку. Зробіть це ніжно і лагідно.

Наповніть цей куточок блакитним світлом і запахом квітів. Відчуйте себе коханим. Всякий раз, заглядаючи в своє серце і бачачи маленьке личко своєї дитини, віддавайте всю вашу, так важливу для нього любов.

Відчуйте тепло, яке розливається по вашому тілу, м'якість і ніжність».

Обговорення заняття, підбиття підсумків.

ЗАНЯТТЯ №2

«Будильник»

Мета: розбудити і активувати навчальну мотивацію у низько мотивованого студента, зміцнення впевненості в своїх силах, підвищення самооцінки, навчання способам активації власної мотивації.

1. Привітання.

Куратор вітається з учасниками тренінгу і пропонує привітати всіх учасників тренінгу один одного по колу, починаючи зліва від куратора. Учасники тренінгу по порядку вітаються і називають свої імена. Можна використовувати уявні імена, за бажанням на кожному занятті учасники тренінгу можуть називати себе по-різному.

2. Розминка.

Один доброволець з групи. Решта сидять на стільцях в колі. Його завдання - розсадити учасників за кольором очей від самого світлого до самого темного. Інший доброволець. Його завдання розсадити по гучності голосу, від самого тихого до найгучнішого (при цьому учасники мовчать). Завдання для третього добровольця - розсадити учасників по теплоті рук, від найхолодніших до найтепліших.

3. Мішок з моїми навчальними мотивами.

Учасникам пропонується по черзі внести в зал уявний мішок зі своїми навчальними мотивами. У кого мішок важче? Покласти його на підлогу. Витягати по одному уявному мотиву і розповідати про нього, коли він дуже активний, а коли вмирає або хворіє і, що учасник робить, щоб його оживити і активувати. Можна навіть розповісти долю своїх навчальних мотивів, як вони народилися, звідки взялися, як стали сильними і ставлення їх володаря до них і т.д.

4. Світа паразитів.

Куратор пропонує учасникам тренінгу уявити коледж як живий єдиний організм. Він живе, дихає, харчується. Його життя спрямована на досягнення певної мети. «Уявіть, що всі учасники навчального процесу це складові рослини і його мешканці - друзі і паразити. У біології паразити - це такі живі організми, які використовують інші живі організми в якості їжі і місця існування, покладаючи при цьому частково або повністю на своїх господарів регулювання взаємовідносин із середовищем.

Як ви думаєте, в коледжі є такі паразити? Хто вони?". Обговорення в групі. Важливо в ході даного обговорення прийти до висновку, що в коледжі дійсно багато паразитують жителів, але нас цікавлять, перш за все, невмотивовані студенти. На них, як правило, ставлять хрест - двієчники і хулігани. «Я пропоную зараз вам розділитися на дві групи. Кожна, порадившись, намалює плакат, на якому будуть зображені учасники освітнього процесу у вигляді рослини. Але воно кишить паразитами - невмотивованими студентами. Ви тільки уявіть, скільки енергії йде у викладачів, у їхніх батьків, щоб вони вчилися, але, як правило, це все марно. Наші «паразити» продовжують жити за рахунок коледжу, не віддаючи йому натомість нічого».

Далі слід обговорення малюнків в групі. Може бути, хтось із учасників впізнав себе.

5. Найбільш невмотивований студент.

Учасники тренінгу згадують самого невмотивованого студента в своєму житті. Його потрібно описати за допомогою 10 шкал, обвівши кружком відповідний бал на кожній шкалі в особистому бланку. Далі необхідно згадати студента, який найбільш мотивований до навчання і описати його за допомогою тих же 10 шкал на іншій стороні свого бланка.

Далі на дошці малюється таблиця, в яку зводяться дані, отримані від всіх учасників.

Обговорення результатів в групі. «Отже, ви встановили якості, за якими розрізняються найбільш і найменш мотивовані студенти. Як ви думаєте, які з цих якостей безпосередньо не пов'язані з мотивацією до навчання? Чому вони виявляються в одному бланку з мотивацією? Навколишні їх люди самі не помічають того, як їх упередження мимоволі передається в їх словах, інтонаціях, жестах. Людина, сприймає ці сигнали, і, може бути, навіть не усвідомлюючи цього, починає вести себе так, як ми це від нього очікуємо. Це психологічний закон, підтверджений експериментально. Бути може, хтось із вас зараз дізнався в таких студентах себе. Важливо не втрачати віру в свої сили, в те, що можна виправити ситуацію і стати з низько мотивованого на навчання високо мотивованим і успішним студентом.

6. Самовтілюване передбачення.

Куратор роздає алгоритми самоісповнюючогося пророкувань. «Згадайте себе, коли вам не хочеться вчитися або, коли хтось говорить, що ви - ледар і дармоїд. Перед вами алгоритми самоісповнюючогося пророкувань. Зараз ви самі передбачу собі майбутнє високомотивованого на навчання людини, і воно обов'язково здійсниться. Дійте за алгоритмом.

7. Апатія.

Куратор пропонує представити учасникам тренінгу наступну ситуацію: «У вас в коледжі по суботах проводяться факультативні заняття для поглибленого

вивчення улюбленого вами предмета, наприклад, « Комп'ютер для асів ». Ви дуже хочете піти на це заняття разом зі своїм другом (подругою). Заходьте за ним рано вранці. Він (вона) відкриває вам двері сплячий і каже, що зараз найбільше не хоче одного - йти на ці заняття. Ваше завдання - зробити так, щоб він пошёл зараз з вами, але використовувати необхідно все способи активізації мотивації, які ми з вами дізналися на цьому тренінгу ». Далі куратор пропонує учасникам тренінгу згадати всі ці способи, називаючи їх в групі по черзі (можна використовувати м'яч).

8. Дві групи.

Учасники діляться на дві групи. Куратор пропонує підліткам уявити ситуацію: одна з груп - клас «А», інша - «Б». Тепер куратор просить учасників вибрати для себе роль в цих класах, абсолютно будь-яку - підлітки можуть бути відмінниками, але протистоять всьому класу або злісними хуліганами і двієчниками. Необхідно в обраній ролі розповісти про себе такому в групі. «В коледж оголошено про змагання на самий встигає клас. Ваше завдання, в мікрогрупах мотивувати один одного на підвищення успішності, використовуючи всі дізналися на тренінгу способи, наприклад, учасник тренінгу мотивує сусіда зліва і т.д. » Це завдання виконується експромтом, час на підготовку не дається, учасники сідають в два кола по мікрогрупам. Далі вибирається клас - переможець, в залежності від рівня активності в прагненні мотивувати і використання коштів активізації мотивації.

9. Домашнє завдання «Виклик».

Учасникам пропонується кинути виклик самому собі. Учасникам пропонується постаратися подолати зону комфорту, в якій вони прагнуть перебувати. Зробити щось, що їм буде незручно, неприємно або страшно зробити. «Як барон Мюнхаузен у відомому мультфільмі, ви повинні самі себе підняти за волосся і вибратися з болота. Зробіть це зараз. Робіть це все час. Ви відчуєте велику силу дискомфорту. На наступному занятті ви вже зможете поділитися досвідом подолання себе ».

10. Вправа на зворотний зв'язок в групі.

Образний звіт. Протягом 5 хв. намалюйте свої враження про сьогоднішній день. Зробіть ваш малюнок в будь манері, головне, щоб він відображав ваше бачення, ваш образ сьогоднішнього дня роботи. Постарайтеся малювати так, щоб ніхто не бачив, що ви малюєте. Завершені малюнки віддайте мені (Коли все малюнки будуть у куратора, він роздає їх учасникам, намагаючись, щоб нікому не потрапив його власний малюнок.). А тепер, будь ласка, подумайте, хто автор цього малюнка і підпишіть його ». Після того, як учасники впораються із завданням, куратор пропонує кожному назвати автора малюнка і пояснити, чому він прийшов до такого рішення.

ЗАНЯТТЯ № 3

«Мотивація досягнення»

Мета: розвиток мотивації досягнення успіху, навчання вмінню досягати успіх, зняття страху перед невдачами, формування адекватної самооцінки, набуття емоційного комфорту, навчання вмінню ставити перед собою реалістичні цілі, підтримка атмосфери довіри в групі.

1. Привітання.

Куратор вітається з учасниками тренінгу і пропонує привітати всіх учасників тренінгу один одного по колу, починаючи зліва від куратора. Учасники тренінгу по порядку вітаються і називають свої імена. Можна використовувати уявні імена, за бажанням на кожному занятті учасники тренінгу можуть називати себе по-різному.

2. Розминка.

Ми представляємо, що ми у Франції. Ми дроворуби в лісі. Куратор пропонує дроворубам показати, як вони валять дерева в лісі, обрубують гілки і розпилюють стовбури на колоди. Один доброволець - бурий ведмідь. Далі куратор повідомляє

учасникам, що буде далі: «Ведмідь виходить і голосно гарчить. Дроворуби лякаються до смерті і мляво завмирають. Вони закривають очі і намагаються врятувати своє життя, зробивши вигляд, що вони абсолютно нерухомі. А що ж робить ведмідь? Ведмідь підходить до кожного і перевіряє, живі вони чи ні. Для цього він робить все, що йому заманеться (забороняється лише лоскотати дроворубів). Ведмідь може бурчати або ревіти. Той дроворуб, який не витримає і буде сміятися, перетворюється у другого ведмеда і т.д. до останнього дроворуба ».

3. Вправа на закріплення попереднього матеріалу.

Куратор пропонує бажаючим розповісти про те, чи зуміли вони просунути на шляху до поставленої мети.

4. Обговорення в групі, що таке успіх і невдача, що потрібно, щоб домогтися успіху.

5. Скульптор і скульптура.

Учасники групуються по двоє (один - скульптор, інший - глина). Скульптор ліпить з глини успішної людини. Далі пояснює для всіх, якими якостями наділений ця людина, може розповісти історію його життя.

6. Стратегії досягнення успіху.

Куратор розповідає про те, що у людини можуть бути стратегії досягнення успіху або уникнення невдач. Успішна людина - людина, яка ставить перед собою реальні цілі. Домагаючись їх - трохи піднімає планку і продовжує рухатися далі. Людина, уникає невдач, ставить перед собою або дуже високі цілі, або дуже низькі. Така людина свої невдачі пояснює браком здібностей, а успіхи - збігом обставин. Успішна людина, навпаки - невдачі пояснює браком зусиль, а успіхи розглядає як результат своєї праці, йде на помірний ризик, а не на божевільний або зовсім його не сприймає як людина, що уникає невдач.

7. Мій досвід.

Учасники в групі діляться суб'єктивними переживаннями успіху і невдач в навчанні, розповідають про емоції, які вони зазнали в такі моменти свого життя. Вони згадують, коли потрібно було піти на ризик, а вони злякалися, а потім пошкодували, коли потрібно було докласти побільше зусиль і удача була б в руках, але у них не вистачило духу. Розповідають і про позитивний досвід, які почуття випробували в моменти успіху. Може - бути гордість, радість. Як поставилися до них оточуючі і близькі люди, що відбувалося з їх самооцінкою. І як цей досвід вплинув на подальшу поведінку цих підлітків, стали вони прагнути до успіху або вважали за краще «відсиджуватися в кущах».

8. Казка про успішне студента.

Учасники тренінгу придумують казку про те, як студент, якого переслідували невдачі, став успішною людиною. Вони розповідають її по черзі, по колу, додаючи кожен щось своє і використовуючи схему на дошці.

9. Пропуск.

Використовуючи папір і фломастери з олівцями, учасники роблять собі перепустку в світ успішної людини. У ньому обов'язково вказуються П.І.Б. володаря пропуску та якості, якими він наділений, щоб домогтися успіху. Якщо таких немає, тоді у пропуску вказуються якості, якими хоче володіти цей підліток для того, щоб добиватися успіхів в навчанні.

10. Чарівна таблетка.

Релаксаційні вправу. Учасники приймають таблетку від страху перед невдачами

11. Вправа на зворотний зв'язок в групі. Стиснутий звіт.

Куратор дає наступну інструкцію: «Враження від сьогоднішнього дня стисніть в одно-два слова (фрази) і назвіть його (її)». Учасники по черзі виконують завдання.

Висновки до другого розділу

Результати експерименту обумовлюють висновки другого розділу даного дослідження:

1. Аналіз результатів емпіричного дослідження дозволяє констатувати, що на сучасному етапі нашого життя більшість хлопців та дівчат мають андрогінний гендерний тип. Це зумовлюється тим, що від цього залежить їх подальший успіх та мотивація у житті особи.

2. У процесі пошукової діяльності було з'ясовано, що одним із засобів розвитку гендерного типу є деякі риси, які традиційно пов'язуються з типом чоловічою або типом жіночою психологією. Деякі типові чоловічі або жіночі риси мають свої еволюційно-генетичні і фізіологічні підстави, передумови і це виступає задатками формування в процесі соціалізації, виховання і розвитку особистості. Саме тому впровадження тих чи інших гендерних груп в процес формування особистості сприятиме її подальшому гендерному визначенню.

3. Групова психокорекційна програма на 12 осіб. Робота юнаків для підвищення мотивацією, яка зараз на середньому рівні. Психокорекційна програма допоможе і спрямує молодих людей на досягненні своїх цілей.

4. Залежність ознак статистично не значима. Результати статистичної обробки експериментальних даних зв'язок між досліджуваними ознаками – слабкий ($p > 0,05$). На сьогоднішній день у нас була така гіпотеза: гендер – впливає на навчальну мотивацію, але риси протилежного гендеру важко виявити, тому ми виходимо до відповідності фактору статі.

У результаті проведення відмінності між мотивацією до уникнення невдач та спрямованістю набуття знань - гіпотеза не підтвердилася.

ВИСНОВКИ

Під час написання роботи, перед нами був поставлений ряд завдань. Вирішуючи дані завдання ми зробили наступні висновки:

1. Здійснено теоретичний аналіз сучасного стану розробленості проблеми гендерних особливостей мотивації навчальної діяльності у юнацькому віці.

На жаль, в даний час у багатьох студентів немає усвідомленого прагнення до оволодіння знаннями і вміннями. Провідними мотивами їх пізнавальної активності виступають необхідність складання заліків та іспитів, страх бути відрахованим за неуспішність і бажання отримати документ про освіту. Таке ставлення сформувалося, ймовірно, через невисокий престиж освіти в нашій країні, наявності формалізму в навчальному процесі, незадовільних умов навчальної праці.

2. Здійснено емпіричне дослідження по виявленню гендерних особливостей мотивації навчальної діяльності в юнаків. Аналіз результатів емпіричного дослідження дозволяє констатувати, що на сучасному етапі нашого життя більшість хлопців та дівчат мають андрогінний гендерний тип.

У структурі мотивів навчальної діяльності студентів домінують професійні та мотиви творчої самореалізації. Мотивація уникнення в структурі мотивів навчальної діяльності випробовуваних обох груп виражені найменше.

Питання ціннісно-мотиваційної сфери осіб юнацького віку представляють інтерес як для вироблення оптимальних способів взаємодії оточуючих з підростаючим поколінням, так і для прогнозів напрямки розвитку суспільства, оскільки юність найбільш чутлива до всіх соціальних проблем. У цінностях і мотивах діяльності юнацтва відображаються і проблеми

3. Розроблені методичні рекомендації щодо впровадження результатів дослідження в практику. Нами була розроблена корекційна програма щодо підвищення мотивації юнаків. Для її впровадження була сформована експериментальна група з 12 осіб, вибраних за результатами дослідження. Програма

розрахована на 3 заняття по 1 година і 50 хв. – 1 година 30 хв. Заняття 2 рази на тиждень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

- 1) Агеев, В.С. Психологические социальные функции полоролевых стереотипов/ В.С.Агеев//Вопросы психологии. – 1987. – №2. – С.152–158.
- 2) Адлер, А. Практика і теорія індивідуальної психології / А. Адлер. - 212с.
- 3) Андреева Г.М. Соціальна психологія. - М.: Аспект Пресс, 2001..
- 4) Ананьев, Б.Г. О проблемах современного человекознания. М.: Наука, 1977. – 222 с.
- 5) Асеев, В.Г. Проблемы мотивації та особистості / В.Г. Асеев // Теоретичні проблеми психології особистості. М., 1974.
- a. Асеев, В.Г. Мотивація поведінки і формування особистості / В.Г. Асеев. - М., Думка, 1976.- 158 с.
- б) Божович, Л.І. Проблема формування особистості / Л.І. Божович. М.: Наука, 1996.-323 с.
- 7) Буланова - Топоркова М.В. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. Ростов н/Д: Феникс, 2006. - 512 с
- 8) Булычев, И.И. Образы маскулинности и феминности в формате гендерной картины мира [Электронный ресурс]/ И.И.Булычев //Credo. – 2004. – Режим доступа: [http:// www. credonew.ru/01_04/2.htm](http://www.credonew.ru/01_04/2.htm).
- 9) Вербицкий А.А., Бакмаева Н.А. Проблема трансформації мотивів і контекстному навчанні // Питання психології. - 2001. - № 4. - С. 93-95.
- 10) Вивчення мотивів навчання (по Г.А. Урунтаевой і Ю.А. Афонькин).
- 11) Визгина, А.В. Проявление личностных особенностей в самоописаниях мужчин и женщин/ А.В.Визгина, С.Р.Пантилеев // Вопросы психологии. – 2001. – №3. – С. 91–100.
- 12) Воробйова, Е.А. Загальна характеристика підліткового віку / Е.А. Воробйова, М.П. Щедловская // Психологічна служба [Електронний ресурс]. - 2013. - Режим доступу: [http:// psy. s548.ru/rekomendacii-roditelam-i-pedagogam/obsaa-harakteristika-podrostkovogo-vozrasta](http://psy.s548.ru/rekomendacii-roditelam-i-pedagogam/obsaa-harakteristika-podrostkovogo-vozrasta).

- 13) Езин, В.С. Психологические особенности взаимосвязи гендера и ценностных ориентаций личности // Молодой ученый. – 2017. – №52. – С. 193– 196.
- 14) Зимняя И.А. Педагогическая психология. - М.: Логос, 1999. – 384 с.
- 15) Ильин, Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2006. – 512с.
- 16) Капрара Дж., Сервон Д. Психология личности. - СПб.: Питер, 2003. - 640 с.
- 17) Кон И.С. Психология ранней юности. - М.: Просвещение, 1989. - 256 с.
- 18) Леонтьев, А.Н. Потребности. Мотивы. Эмоции / А.Н.Леонтьев // Зап. філос. 1972. - №12. - С. 28 - 36.
- 19) Маркова, А.К. Формирование мотивации учения: Кн. для учителя / А.К. Маркова, Т.А. Матис, А.Б. Орлов. – М.: Просвещение, 1990. – 191 с.
- 20) Немов Р.С. Психологія: навч. для студ. вищ. пед. навч. закладів: в 3 кн. Кн. 1. - 4-е изд. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003.
- 21) Психология мотивации и эмоций. / под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, М.В. Фаликман. - М.: ЧеРо, 2002. - 751 с.
- 22) Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. - Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2001. - 672 с.
- 23) Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. Учебное пособие. - СПб.: Питер, 2000. - 624 с.
- 24) Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. - СПб.: Издательство «Питер», 2000. - 416 с.
- 25) Ремшмидт Х. Подростковый и юношеский возраст: проблемы становления личности / Пер. снем. - М.: Мир, 1994. - 320 с.
- 26) Петровский А.В. Основы педагогики и психологии высшей школы / Под ред. А.В. Петровского. - М., 1986.

27) Смирнов, С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности: Учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений / С.Д. Смирнов. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 256 с.

28) Социальная психология образования / Под редакцией А.Н. Сухова. - М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. - 359 с.

29) Толстых Н.Н. Юношеский возраст. / Н.Н. Толстых // Большой психологический словарь. / Сост. и общ.ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко. - СПб.: Прайм ЕВРОЗНАК, 2003. - 672 с.

30) Трофимова Н.М., Пушкіна Т.Ф., Трофимова Н.Б., Щиголева Н.В., Фоміна Н.Л. Педагогічна психологія: навчально-методичний посібник. - Воронеж 2009

31) Фельдштейн, Д. И. Психологія дорослішання: структурно-змістовні характеристики процесу розвитку особистості / Д.И. Фельдштейн. - М.: МПСІ: Флінта, 1999...

32) Формирование личности в переходный период: от подросткового к юношескому возрасту / Под ред. И.В. Дубровиной. - М., 1987. - 234 с.

Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник / Пер. с англ. и нем. Д.А. Леонтьева, М.П. Папуша, Е.В. Эйдмана. - М.: Прогресс, 1990. – 368 с.

33) Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения. - СПб.: Речь, 2001. - 240 с.

34) Эльконин Б.Д. Психология развития: Учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Издательский центр «Академия», 2001. - 144 с.

35) Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. Пер. с англ. - М.: Флинта, 2006. (Серия:Библиотека зарубежной психологии). - 342 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Опитувальник Сандра БЕМ «Вивчення маскулинності – фемининності»

Інструкція. Опитувальник містить 60 тверджень (якостей), на кожне з яких випробовуваний відповідає «так» або «ні», оцінюючи тим самим наявність або відсутність у себе названих якостей. Опитувальник може застосовуватися і в формі експертного рейтингу. У такому випадку оцінка випробованого за представленими якостям здійснюється компетентними суддями - людьми добре знають випробованого (чоловік, дружина, батьки та ін.).

ТЕКСТ ОПИТУВАЧА

1. Вірить в себе
2. Той, хто вміє поступатися
3. Здатний допомогти
4. Схильний захищати свої погляди
5. Життєрадісний
6. Похмурий
7. Незалежний
8. Сором'язливий
9. совісний
10. Атлетичний
11. Ніжний
12. Театральний
13. Наполегливий
14. ласі на лестощі
15. Щасливий
16. Сильна особистість
17. Відданий
18. Непередбачуваний
19. Сильний
20. Жіночний
21. Надійний
22. аналітичність
23. Той, хто вміє співчувати
24. Ревнивий
25. Здатний до лідерства
- 26 . Піклується про людей
27. Прямий, правдивий
28. Схильний до ризику
29. Розуміє інших
30. Скритний
31. Швидкий в прийнятті рішень
32. співчувати
33. Щирий
34. Належний тільки на себе (самодостатній)
35. Здатний втішити

Продовження додатку А

36. Марнолюбний
37. Владний
38. Хто має тихий голос
39. Привабливий
40. Мужній
41. Теплий, серцевий
42. Урочистий, важливий
43. Хто має власну позицію
44. М'який
45. Той, хто вмiє дружити
46. Агресивний
47. Довiрливий
48. малорезультативних
49. Схильний вести за собою
50. Інфантильний
51. Адаптивний, пристосовується
52. Індивідуаліст
53. Чи не любить лайок
54. Чи не систематичний
55. Хто має дух змагання
56. Люблячий дітей
57. Тактичний
58. Амбіційний, честолюбний
59. Спокійний
60. Традиційний, схильний до умовностей

КЛЮЧ ДО ТЕСТУ

маскулінність («так»): 1,4, 7, 10,13, 16, 19, 22, 25, 28, 31, 34, 37,40,43,46,49,52,55,58

фемінінність («так»): 2, 5, 8, 11, 14, 17, 20, 23, 26, 29,32, 35, 38,41,44,47,50,53,56,59

За кожне збіг відповіді з ключем нараховується один бал. Потім визначаються показники фемінінності (F) і маскулінності (M) відповідно до таких формулами.

$F = (\text{сума балів по фемінінності}) : 20$ $M = (\text{сума балів по маскулінності}) : 20$ Основний індекс IS визначається як:

$$IS = (F - M) \times 2,322$$

Якщо величина індексу IS укладена в межах від -1 до +1, то роблять висновок про андрогинності. Якщо індекс менше-1 ($IS < -1$), то робиться висновок про маскулінності, а якщо індекс більше +1 ($IS > 1$) - про фемінінності. При цьому, в разі коли $IS < - 2,025$ говорять про яскраво вираженою маскулінності, а якщо $IS > +2,025$ - кажуть про яскраво вираженою фемінінності.

ДОДАТОК Б

Зведені результати дослідження

Результати дослідження за методикою «Вивчення мускулінності – фемінності» С. Бем

№	Стать Ч\Ж	Маскулінність	Фемність	Андрогінність
1.	Ч			+
2.	Ч			+
3.	Ч			+
4.	Ч			+
5.	Ч			+
6.	Ч	+		
7.	Ч			+
8.	Ч			+
9.	Ч			+
10.	Ч			+
11.	Ч			+
12.	Ч			+
13.	Ж			+
14.	Ж			+
15.	Ж			+
16.	Ж			+
17.	Ж			+
18.	Ж		+	
19.	Ж			+
20.	Ж		+	
21.	Ж			+
22.	Ж			+
23.	Ж			+
24.	Ж		+	

«Методики діагностики мотивації до уникнення невдач» Т. Елерса

Пропонуємо вам список слів: 30 колонок по три слова. У кожному рядку виберіть тільки одне з трьох слів, яке найточніше Вас характеризує, і позначте його.

1	2	3
1. Сміливий	пильний	заповзятливий
2. Лагідний	нерішучий	впертий
3. Обережний	рішучий	песимістичний
4. Непостійний	безцеремонний	уважний
5. Нерозумний	боягузливий	нерозважливий
6. Спритний	жвавий	передбачливий
7. Холоднокровний	поміrkований	завзятий
8. Стрімкий	легковажний	полохливий
9. Нерозважливий	манірний	непередбачливий
10. Оптимістичний	добросовісний	уважний
11. Меланхолійний	невпевнений	нестійкий
12. Боягузливий	недбалий	схвильований
13. Нерозважливий	тихий	полохливий
14. Уважний	нерозумний	сміливий
15. Розсудливий	швидкий	мужній
16. Заповзятливий	обережний	передбачливий
17. Схвильований	розсіяний	нерішучий
18. Малодушний	необережний	безцеремонний
19. Лякливий	нерішучий	нервовий
20. Відповідальний	відданий	авантюрний
21. Передбачливий	жвавий	відчайдушний
22. Приборканий	байдужий	недбалий
23. Обережний	безтурботний	терплячий
24. Розумний	турботливий	хоробрий
25. Завбачливий	безстрашний	добросовісний
26. Поспішний	лякливий	безтурботний
27. Розсіяний	нерозважливий	песимістичний
28. Обачний	розсудливий	заповзятливий
29. Тихий	неорганізований	боязкий
30. Оптимістичний	пильний	безтурботний

КЛЮЧ

Ви отримуєте один бал за вибір, наведений у ключі (перша цифра перед ризикою означає номер рядка, друга цифра після ризику — номер стовпчика, в якому потрібне слово. Наприклад, 1/2 означає, що слово, за яке нараховується один бал, записане в першому рядку, в другому стовпчику — «пильний»). За інший вибір бал не зараховується.

Ключ підрахунку:

1/2; 2/1; 2/2; 3/1; 3/3; 4/3; 5/2; 6/3; 7/2; 7/3; 8/3; 9/1; 9/2; 10/2; 11/1; 11/2; 12/1; 12/3; 13/2; 13/3; 14/1; 15/1; 16/2; 16/3; 17/3; 18/1; 19/1; 19/2; 20/1; 20/2; 21/1; 22/1; 23/1; 23/3; 24/1; 24/2; 25/1; 26/2; 27/3; 28/1; 28/2; 29/1; 29/3; 30/2.

Результат. Чим більша сума балів — тим вищий рівень мотивації до уникнення невдач, захисту. Від 2 до 10 балів: низька мотивація до самозахисту; від 11 до 16 балів — середній рівень мотивації; від 17 до 20 балів — високий рівень мотивації; понад 20 балів — надто високий рівень мотивації до уникнення невдач, самозахисту.

Зведені результати дослідження

Результати дослідження за методикою «Діагностики мотивації до уникнення невдач» Т. Елерса

№	Стать ЧЖ	Низька	Середня	Висока	Дуже висока
1.	Ч		+		
2.	Ч	+			
3.	Ч			+	
4.	Ч		+		
5.	Ч			+	
6.	Ч		+		
7.	Ч		+		
8.	Ч			+	
9.	Ч	+			
10.	Ч		+		
11.	Ч		+		
12.	Ч		+		
13.	Ж			+	
14.	Ж		+		
15.	Ж			+	
16.	Ж				+
17.	Ж			+	
18.	Ж			+	
19.	Ж			+	
20.	Ж			+	
21.	Ж			+	
22.	Ж			+	
23.	Ж			+	
24.	Ж				+

Методика «Спрямованість на набуття знань»

Інструкція. «Тобі пропонується перелік тверджень-запитань з парними відповідями. Із двох потрібно вибрати одну відповідь і напроти номера запитання записати відповідну відповідь».

Текст опитувальника

1. Отримавши погану оцінку ти, прийшовши додому:
А) відразу сідаєш за уроки, повторюючи і те, що вивчив погано;
Б) сідаєш до телевізора чи просто відпочиваєш, оскільки урок з даної дисципліни буде лише через декілька днів.
2. Після того, як отримав гарну оцінку ти:
А) продовжуєш ретельно готуватися до наступного уроку.
Б) особливо не готуєшся, оскільки сподіваєшся, що тебе не запитають.
3. Чи буває, що ти залишаєшся незадоволений відповіддю, а не оцінкою:
А) так;Б) ні.
4. Що для тебе навчання:
А) пізнання нового;Б) тяжка, втомлююча справа.
5. Твої оцінки залежать від ретельності підготовки до уроку:
А) так;Б) ні.
6. Отримавши низьку оцінку ти аналізуєш, що зробив неправильно:
А) так;Б) ні.
7. Чи залежить твоє бажання готувати домашнє завдання від того, чи буде воно оцінюватися:
А) так;Б) ні.
8. Чи легко ти розпочинаєш навчання після канікул:
А) так;Б) ні.
9. Виникає у тебе бажання, щоб через хворобу вчителя не було уроку:
А) так;Б) ні.
10. Отримавши нові підручники ти цікавишся, про що в них розпо-відається?
А) так;Б) ні.
11. На твою думку краще вчитися, чи хворіти:
А) навчатися;Б) хворіти.
12. Що для тебе важливіше – оцінки чи знання:
А) оцінки;Б) знання.

Обробка та аналіз результатів.

За кожну відповідь, яка співпадає з ключем нараховується 1 бал.

Про мотивацію на набуття знань свідчать відповіді «А» на запитання 1 - 6; 8 – 11 і відповіді «Б» на запитання 7 і 12.

- 1 - 4 – низький рівень мотивації на набуття знань;
- 5 – 8 – середній рівень мотивації на набуття знань;
- 9 – 12 – високий рівень мотивації на набуття знань.

Узагальнені результати:

- високий рівень мотивації на набуття знань – 1 чол. (5,88%);
- середній рівень мотивації на набуття знань – 14 чол. (82,35%);
- низький рівень мотивації на набуття знань – 2 чол. (11,77%);

Зведені результати дослідження

Результати дослідження за методикою «Спрямованість на набуття знань» (Є. П. Ільїн, Н. А. Курдюков)

№	Стать Ч\Ж	Низька	Середня	Висока
1.	Ч		+	
2.	Ч			+
3.	Ч		+	
4.	Ч			+
5.	Ч			+
6.	Ч			+
7.	Ч		+	
8.	Ч		+	
9.	Ч		+	
10.	Ч			+
11.	Ч		+	
12.	Ч		+	
13.	Ж			+
14.	Ж		+	
15.	Ж			+
16.	Ж			+
17.	Ж		+	
18.	Ж		+	
19.	Ж			+
20.	Ж			+
21.	Ж			+
22.	Ж			+
23.	Ж		+	
24.	Ж		+	

«Методика для діагностики навчальної мотивації студентів»(А. А. Реан і в.А.Якунін)

Інструкція:

Оцініть за 5-бальною системою наведені мотиви навчальної діяльності за значимістю для Вас: 1 бал відповідає мінімальній значущості мотиву, 5 балів - максимальної.

Тест

1. Вчуся, тому що мені подобається обрана професія.
2. Щоб забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності.
3. Хочу стати фахівцем.
4. Щоб дати відповіді на актуальні питання, що належать до сфери майбутньої професійної діяльності.
5. Хочу повною мірою використовувати наявні у мене задатки, здібності і схильності до обраної професії.
6. Щоб не відставати від друзів.
7. Щоб працювати з людьми, треба мати глибокі і всебічні знання.
8. Тому що хочу бути в числі кращих студентів.
9. Тому що хочу, щоб наша навчальна група стала кращою в інституті.
10. Щоб заводити знайомства і спілкуватися з цікавими людьми.
11. Тому що отримані знання дозволять мені добитися всього необхідного.
12. Необхідно закінчити інститут, щоб у знайомих не змінилася думка про мене, як здатному, перспективному людині.
13. Щоб уникнути осуду і покарання за погане навчання.
14. Хочу бути шанованою людиною навчального колективу.
15. Не хочу відставати від однокурсників, не бажаю опинитися серед відстаючих.
16. Тому що від успіхів в навчанні залежить рівень моєї матеріальної забезпеченості в майбутньому.
17. Успішно вчитися, складати іспити на «4» і «5».
18. Просто подобається вчитися.

19. Потрапивши в інститут, вимушений вчитися, щоб закінчити його.
20. Бути постійно готовим до чергових занять.
21. Успішно продовжити навчання на подальших курсах, щоб дати відповіді на конкретні навчальні питання.
22. Щоб придбати глибокі і міцні знання.
23. Тому що в майбутньому думаю зайнятися науковою діяльністю за фахом.
24. Будь-які знання знадобляться в майбутній професії.
25. Тому що хочу принести більше користі суспільству.
26. Стати висококваліфікованим фахівцем.
27. Щоб дізнаватися нове, займатися творчою діяльністю.
28. Чтоби дати відповіді на проблеми розвитку суспільства, життєдіяльності людей.
29. Бути доброю репутацію у викладачів.
30. Домогтися схвалення батьків і оточуючих.
31. Вчуся заради виконання боргу перед батьками, школою.
32. Тому що знання надають мені впевненість в собі.
33. Тому що від успіхів в навчанні залежить моє майбутнє службове становище.
34. Хочу отримати диплом з гарними оцінками, щоб мати перевагу перед іншими.

Обробка і інтерпретація результатів тесту

- Шкала 1. Комунікативні мотиви: 7, 10, 14, 32.
- Шкала 2. Мотиви уникнення: 6, 12, 13, 15, 19.
- Шкала 3. Мотиви престижу: 8, 9, 29, 30, 34.
- Шкала 4. Професійні мотиви: 1, 2, 3, 4, 5, 26.
- Шкала 5. Мотиви творчої самореалізації: 27, 28.
- Шкала 6. Учбово-пізнавальні мотиви: 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24.
- Шкала 7. Соціальні мотиви: 11, 16, 25, 31, 33.

При обробці результатів тестування необхідно підрахувати середній показник за кожною шкалою опитувальника.

Зведені результати дослідження

Результати дослідження за методикою «Методика для діагностики навчальної мотивації студентів» (А. А. Реан і в.А.Якунін)

Шкали діагностики навчальної мотивації студентів	Чоловіки	Жінки
комунікативна мотивація	3,4	3,55
мотивація уникнення	2,36	2,23
мотивація престижу	2,73	2,03
професійна мотивація	3,9	4,18
мотивація творчої самореалізації	3,6	3,9
учбово-пізнавальна мотивація	3,25	3,36
соціальна мотивація	3,15	3,28